

Matthias Joseph Scheeben a česká katolická dogmatická teologie v letech 1918–1948

Veronika Řeháková

Jméno německého teologa Matthiase Josepha Scheebena (1835–1888) nebylo a není v českém prostředí neznámé. Recepce jeho myšlenkového odkazu ze strany české teologické obce je bezesporu velmi rozsáhlá. Tento fakt se stal podnětem pro celkem tři na sebe navazující studie. První z nich je současně studií úvodní, neboť představila základní předpoklady našeho bádání: věcně a chronologicky vymezila předmět našeho zájmu a odůvodnila jej. Proto zde jen krátce zopakujeme to nejzásadnější.

Naším cílem je zmapovat rozšíření a hloubku znalostí dogmaticko-teologického díla kolínského profesora v české katolické teologii od roku 1861 až do naší současnosti. Českou katolickou teologii vymezujeme jazykovým hlediskem, podle něhož nás budou zajímat česky píšící autoři patřící k církvi v Čechách a na Moravě, spolu s těmi, kteří žili v exilu. Důvodem našeho zkoumání je hlubší poznání toho, kdo jsme. Identita partikulární církve v českých zemích má totiž svůj diachronní a synchronní rozměr, tedy jak své kořeny, tak své místo v univerzální církvi a její vztah k jiným partikulárním církvím. Reflexe nad myšlenkovým přínosem minulých generací i té současné, k němuž patří i zájem o Scheebenův teologický odkaz, a tlumočení toho životodárného našim současníkům patří k nezanedbatelným úkolům teologa.

První, zmíněná studie taktéž prozkoumala předmět našeho zkoumání v nejstarším období, vymezeném léty 1861 až 1918. Na ni navazuje nyní pojetí pojednání, jehož náplní je mapování let 1918 až 1948. Zahrnuje tedy první a druhou československou republiku, dobu protektorátu a tři poválečné roky, po nichž komunistická strana převzala v naší zemi moc totalitním způsobem. Třetí, poslední zamýšlená studie se bude týkat období komunistické nadvlády (1948 až 1989) a tří následných desetiletí, během nichž se česká teologie mohla po vpravdě ochromujících zásazích opět svobodně rozvíjet.

Pro období 1918 až 1948 jsme shromáždili bezmála tři desítky publikací, několik encyklopedických hesel a mnoho časopiseckých článků, včetně recenzí a anotací, a na jejich základě chceme ukázat, **jak rozšířená**

a jak hluboká byla znalost Scheebenova dogmatickoteologického díla v českých zemích ve vytčeném období; jak jej hodnotili jednotlivci a jednotlivé generace česky píšících teologů a na jaká témata se soustředil jejich zájem. Nebudeme se tedy blíže zabývat texty spadajícími do jiných teologických disciplín, tedy do morálky,¹ homiletiky a pastoraální teologie,² církevního práva,³ církevních dějin a hagiografie,⁴ v nichž se také odkazuje na Scheebenovy spisy.

Postupovat budeme následovně. V první části ukážeme, jaký byl zájem o osobu M. J. Scheebena a jeho konkrétní spisy, o čemž nás zpravují četné recenze a anotace v periodikách. V dalších oddílech, jež budou rozčleněny podle příslušnosti dotyčného českého autora k diecézi, případně k řeholnímu společenství, představíme asi tři desítky mužů, kteří ve svých textech odkazovali na dogmatickoteologická díla německého teologa a z nich citovali. V jejich výčtu postupujeme chronologicky podle roku vydání autorovy první práce. Přitom krátce okomentujeme pisatelem zmiňované téma a rozsah jeho znalostí. K jednotlivým osobám dále připojujeme stručné životopisné údaje, neboť doufáme, že tak lépe osvětlíme kontext jejich formace a dosah jejich činnosti. Je zajímavé, že v pojednávaném období překročíme vymezení české katolické církve, neboť jsme narazili na dva teology z jiných křesťanských společenství, kteří byli obeznámeni s Scheebenovými texty a reagovali na ně.

¹ Scheeben byl také profesorem morálky. Není divu, že je jmenován i mezi odborníky této teologické disciplíny.

² Srov. Josef BURYŠEK, „Aktivní účast při mši svaté,“ ČKD 88, sv. 6 (1948): 17–23, zde 21. Profesor církevního práva a pastoraální teologie působící v královéhradecké diecézi povzbuzuje kněze, aby před kázáním promeditovali podněty z dogmatických příruček, zejména pak Scheebenovu knihu *Die Mysterien*.

³ Srov. učebnici užívanou na teologickém učilišti redemptoristů na Obořišti: Josef PEJŠKA, *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému II. Hierarchický řád církevní, Obořiště u Dobříše: Theologický ústav ČSsR, 1937, s. 112.*

⁴ Srov. např. Isidor VONDRUŠKA, *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních. Část 4, Praha: Ladislav Kuncíř, 1931, s. 174; F. S. HORÁK [František FIALA], „Obnova scholastiky a Tovaryšstvo Ježíšovo,“ Vychovatelské listy 38, č. 6 (1938): 162–166, zde 164; dílo na pomezí církevních dějin a dějin dogmatu: Josef KUBALÍK, *Papežská neomylnost a její ohlasy v zemích slovanských, zvláště českých, Praha: Universum, 1947, s. 42.**

1. ZÁJEM O OSOBU M. J. SCHEEBENA A JEHO KONKRÉTNÍ SPISY

Ze Scheebenových životních výročí se ve vymezeném období nabízelo připomenout sto let od jeho narození v roce 1835. Jediná nám známá zmínka se objevila začátkem následujícího roku v dominikánské revue *Na hlubinu* a je podepsána akronymem „K. D.“. Autor krátké anotace uvádí, že ačkoli jubileum u nás prošlo bez „valnější pozornosti“, dílo německého profesora je dosud živé a položilo základy k dnešní orientaci teologie. Dále se vyzdvihuje význam Scheebenova myšlenkového odkazu, jenž se shoduje se směřováním uvedeného časopisu: má praktický přínos pro duchovní život. Zazní zde myšlenka o životodárné náplni křesťanství, která spočívá v křesťanově spoluúčasti na životě božské Trojice.⁵

S krátkými anotacemi, případně vícestránkovými recenzemi, jež upozorňují na vydání Scheebenových knih v německých nakladatelstvích se během meziválečného období a za protektorátu setkáváme často. Zaznamenali jsme je ve třech periodikách. Revue olomouckých dominikánů *Na hlubinu* zaměřená na spiritualitu reagovala celkem devětkrát, časopis slovanských bohoslovců *Museum*⁶ třikrát a *Časopis katolického duchovenstva* (dále jen ČKD) uveřejnil dvě recenze. Na jaké texty periodika poukazovala? Jednalo se o nová vydání Scheebenových publikací, na něž byli čtenáři upozorňováni, přičemž se hodnotila snaha německých editorů o kvalitnější edice. Ohlasu u nás se dočkala tři vydání knihy *Natur und Gnade* (1922, 1932, 1941),⁷ dvě vydání *Die Mysterien des Christentums* (1932, opravené podle Scheebenových poznámek v roce 1941),⁸ *Hand-*

⁵ K. D., „M. J. Scheeben,“ *Na hlubinu* 11, č. 4 (1936): 276.

⁶ Podtitul periodika se měnil. Ve 20. a 30. letech, o nichž zde budeme pojednávat, nesl název *Museum – časopis katolických bohoslovců československých* a pak *Museum – časopis slovanských bohoslovců*.

⁷ -es- (Emilian Soukup), „Natur und Gnade. Von Dr. M. Jos. Scheeben,“ *Na hlubinu* 1, č. 2 (1926): 111; „Scheeben: Natur und Gnade,“ *Na hlubinu* 11, č. 3 (1936): 214; „M. J. Scheeben: Natur und Gnade,“ *Museum* 68, č. 1–5 (1936–1937): 31; Silvestr M. BRAITO, „Scheeben: Gesammelte Schriften, Bd. Natur und Gnade, Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade,“ *Na hlubinu* 17, č. 7 (1942): 446; Antonín SALAJKA, „Matthias Joseph Scheeben: Gesammelte Schriften. Band I,“ ČKD 83, sv. 2 (1943): 100–102.

⁸ „Scheeben: Die Mysterien des Christentums,“ *Na hlubinu* 7, č. 9 (1932): 555; KA, „M. J. Scheeben: Die Mysterien des Christentums,“ *Museum* 64, č. 3 (1932–1933): 94; Antonín SALAJKA, „Nové vydání Scheebenových sebraných spisů. Matthias Joseph Scheeben: Gesammelte Schriften. Band II,“ ČKD 81, sv. 5 (1941): 307–309; [Silvestr M. BRAITO], „Scheeben: Die Mysterien des Christentums,“ *Na hlubinu* 16, č. 5 (1941): 319.

buch der katholischen Dogmatik ve čtyřech svazcích (1933)⁹ a *Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade* (1941).¹⁰ Právě zmíněným rokem 1941 zahájilo renomované nakladatelství Herder publikaci kompletního díla kolínského profesora.¹¹ Zde se v letech 1943 až 1961 připravilo nové kritické vydání *Handbuch der katholischen Dogmatik*, tentokrát vytištěné latinkou. Žel o tom se již čeští čtenáři, kvůli politickým změnám po vítězném únoru 1948 a následném zrušení uvedených periodik, nedozvěděli. Za druhé se v anotacích upozorňovalo na texty, jež nově uspořádali soudobí editoři: *Die bräutliche Gottesmutter* (1936),¹² *Maria Schutzherrin der Kirche* (1936)¹³ a dopisy ze Scheebenovy pozůstalosti – *Briefe nach Rom* (1939).¹⁴

Pisatelé anotací a recenzí představují M. J. Scheebena jako jednoho z nejvýznamnějších teologů z dnešního hlediska předminulého století, iniciátora či otce obnovené katolické teologie, ba dokonce jako někoho, kdo se stal moderním teologem v nedávné době. Tito autoři souzní v tom, že Scheebenovo dílo je stále aktuální, živé a má co říct soudobým čtenářům, jimiž jsou jak ti teologicky vzdělaní, tak všichni věřící. Dále tvrdí, že stejně jako ve druhé polovině devatenáctého století i v jejich současnosti se vytrácí smysl pro nadpřirozené smýšlení a žití, a proto věřící volají po hloubce, niternosti, mystice. Snad se sluší podotknout, že při pohledu na naši církevní současnost jsou daná konstatování stále aktuální. Za povšimnutí stojí opakující se slovo „život“ a jemu podobné výrazy, jež mají charakterizovat Scheebenovy texty: pulsují životem, nejsou vzdáleny od skutečného života, život dávají, jsou výživným chlebem oproti suchým latinským traktátům, otvírají mystické obzory a zapalují srdce. Navíc o životě pojednávají: křesťan je pozván, aby byl v Kristu živým synem Božím, aby byl obnoven v Duchu svatém a měl podíl na životě Trojice. Jinak řečeno, v dílech kolínského profesora se

⁹ „M. J. Scheeben, *Handbuch der katholischen Dogmatik*, 4 sv., Herder Vídeň, 1933,“ *Museum* 67, č. 5 (1935–1936), obálka (rubrika „Nové knihy“).

¹⁰ Silvestr M. BRAITO, „Scheeben: *Gesammelte Schriften*, Bd. Natur und Gnade, *Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade*,“ *Na hlubinu* 17, č. 7 (1942): 446; Antonín SALAJKA, „Matthias Joseph Scheeben: *Gesammelte Schriften*. Band I.,“ *ČKD* 83, sv. 2 (1943): 100–102.

¹¹ Silvestr M. BRAITO, „Nové vydání Scheebenovy theologie,“ *Na hlubinu* 16, č. 6 (1941): 361–365.

¹² -ES- (Emilian SOUKUP), „Scheeben, Matthias Joseph: *Die bräutliche Gottesmutter*,“ *Na hlubinu* 11, č. 9 (1936): 500.

¹³ EM, „Scheeben – Schmitz: *Maria Schutzherrin der Kirche*,“ *Na hlubinu* 11, č. 11 (1936): 649.

¹⁴ „Scheeben: *Briefe nach Rom*,“ *Na hlubinu* 15, č. 5 (1940): 319–320.

dogmatika a základní křesťanské pravdy propojují se životem křesťana, ožívují jej, inspirují. Německý dogmatik vnímal ducha doby, vyjadřoval se přesně i poutavě a uměl předkládat pravdy svým bratřím jejich řečí.

V jedné věci nacházíme podobnost mezi zde zkoumaným meziválečným a válečným obdobím a předešlou érou (do roku 1918). Jelikož znalost německého jazyka v řadách teologů a mnohých čtenářů byla stále samozřejmostí, nebylo třeba Scheebenovy spisy tlumočit do češtiny. To dosvědčuje například fakt, že čeští knihkupci nabízeli originální Scheebenovy spisy v reklamách na stránkách časopisů.¹⁵ Jiným dokladem je informace v popularizační příručce *Bohosloví: Co a jak číst pro studium jednotlivých oborů*. Autor příspěvku „Dogmatika“ Antonín Lepka SJ (1905–1990) doporučil zájemcům o obor mezi několika dogmatikami v německém jazyce i tu Scheebenovu.¹⁶

2. TEOLOGOVÉ A JEDEN HISTORIK Z ČESKÝCH DIECÉZÍ¹⁷

2.1. První autor katolického vyznání překvapivě nepatřil mezi teology, avšak jeho dílo podle povahy věci má v našem seznamu své místo. Historik, profesor na Karlově univerzitě a diplomat **Vlastimil Kybal** (1880–1958)¹⁸ ve své vícesvazkové monografii o učení M. Jana Husa, publikované v letech 1923 až 1931,¹⁹ vstoupil na pole, jež nebylo jeho doménou. Výsledkem je výrazně popisný rozbor Husovy nauky, nahlížený ve světle tehdejší manualistiky, a to značně schematickým způsobem.²⁰

¹⁵ Např. *Čech: politický týdeník katolický* 59, č. 18 (1934): 9.

¹⁶ Antonín LEPKA, „Dogmatika,“ in Bohdan Chudoba (ed.), *Bohosloví: Co a jak číst pro studium jednotlivých oborů*, Praha: Vyšehrad, 1946, s. 31–38, zde 36.

¹⁷ Do daného období spadají hesla z pera Ladislava Sýkory a Františka Kordače v *Českém slovníku bohovědném* (1926). O nich jsme již pojednali v předešlé studii.

¹⁸ Narodil se v Černochově u Loun. Historii a filozofii vystudoval v Praze a v Bonnu. Po mnoho let bádá v různých evropských archivech, roku 1918 získal na Karlově univerzitě profesuru. Posléze působil v diplomatických službách československé republiky. Válku strávil v americkém exilu, kde také zemřel. Srov. Jaroslav HRDLÍČKA, *Historik a diplomat Vlastimil Kybal*, Praha: Karolinum, 2020.

¹⁹ Vlastimil KYBAL, *M. Jan Hus: Život a učení. Díl II. Část 2 a 3*, Praha: Jan Laichter, 1926 a 1931. Spis navazuje na Husův život sepsaný historikem V. Novotným. Odkazy na Scheebena se objevují ve zmíněných dvou částech celkem 36krát. Pro jejich množství a slabou teologickou úroveň zde nevyepisujeme čísla stran, na nichž se nacházejí.

²⁰ Srov. Ctirad VÁCLAV ŠPÍRŠIL, *Úvod do husovských dilemat: Historie a teologie*, Praha: Karolinum, 2020, s. 73–74.

Už autorův současník Bohumil Spáčil SJ text kritizoval.²¹ Ve svém díle se Kybal opírá o všechny čtyři svazky tehdy dostupné edice Scheebenovy dogmatiky, a to ve dvou tematických celcích: o církvi a papeži, dále pak o Bohu, Kristu a svátostech. Svou knihou přinejmenším ukázal, že Scheebena jako neteolog-laik četl a prezentoval jej mezi čtenáři. Zmíněnému historikovi jistě nelze upřít jeho postoj pozitivní k Husově postavě, který jako by předjímal postoje představitelů katolické církve z roku 1999.²²

2.2. Z královéhradecké diecéze pocházel profesor morální teologie **Josef Novotný**, jenž psal pod pseudonymem **Topolský** (1872–1926).²³ V knížce *Víra a věda o cíli člověka* cituje Scheebenovu dogmatiku, když tvrdí, že milost znamená účast člověka na společenství božských osob.²⁴

2.3. Jediným zástupcem českobudějovické diecéze je **František Bezpalec** (1913–1992),²⁵ který ještě jako seminarista sepsal pro časopis slovenských bohoslovců *Museum* článek „Cíle křesťanské výchovy“. Zde cituje úryvek z Scheebenova spisu *Natur und Gnade* o tom, že milost nepovzbuzuje křesťana jen v morálním životě, nýbrž mu pomáhá ve zbožštění, zušlechťuje a proměňuje lidskou přirozenost ve vyšší, božský řád.²⁶

2.4. Vyhlášený kazatel a exercitátor **Konrád Maria Kubeš SJ** (1890–1967)²⁷ vystudoval na kněze za pražskou arcidiecézí a záhy vstoupil k je-

²¹ Srov. Bohumil SPÁČIL, „Učení M. Jana Husi,“ *Hlídka* 54, č. 2 (1930): 227–234, zde 232, 233; č. 7: 279–285, zde 283. Viz taktéž dále.

²² Srov. POSPÍŠIL, *Úvod do husovských dilemat*, s. 74.

²³ Pocházel z Topola u Chrudimi. Vystudoval bohosloví na královéhradeckém diecézním učilišti a byl vysvěcen na kněze roku 1895. Působil jako profesor morální teologie na zmíněném učilišti, od roku 1924 pak na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci. Patřil k zastáncům novoscholastiky v teologii a filozofii. Hojně publikoval. Srov. Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno: CDK, 2005, s. 108.

²⁴ Josef NOVOTNÝ (TOPOLSKÝ), *Víra a věda o cíli člověka*, Praha: Československá akciová tiskárna v Praze, 1928, s. 96.

²⁵ Narodil se v Bavorově u Strakonice. Na kněze byl vysvěcen roku 1937. Sloužil na různých místech českobudějovické diecéze, od roku 1969 jako farář v Hluboké nad Vltavou. Srov. *Katalog diecéze českobudějovické L.P. 1987*, [s.l.]: Biskupství českobudějovické, 1987, s. 115, 283.

²⁶ František BEZPALEC, „Cíle křesťanské výchovy,“ *Museum* 66, č. 1–5 (1934–1935): 3–7, zde 6.

²⁷ Pocházel z Prahy-Smíchova. Jeho rodina se přestěhovala do Hradce Králové, kde absolvoval gymnázium. Přihlásil se do pražského arcidiecézního semináře. Po vysvěcení na kněze roku 1913 působil v pražských farnostech, roku 1915 vstoupil do jezuitského noviciátu na Velehradě a pokračoval studiem v Rakousku. Z jeho různorodého pastoračního působení vyzdvihneme činnost kazatele, spisovatele a exercitátora. Počátek

zuitům. Z jeho vskutku rozsáhlé spisovatelské činnosti vyniká třídílný spis *Maria: Mariologie, upravená za mariánské čtení pro věřící lid*, v níž mnohokrát čerpá z „nedostižné“ Scheebenovy mariologie, obsažené v dogmatické příručce. Jak vysvětluje již titul, autor chtěl přetlumočit nauku o Ježíšově panenské matce řadovým věřícím i vzdělaným čtenářům a zároveň ji propojit s praktickým životem, kultivovat jejich zbožnost. Po vzoru Scheebena považuje mariologii za určitý klíč ke katolické dogmatice, který otevírá specifickou přístupovou cestu k ostatním pravdám víry a chrání tak před zblouděním.

První díl se zaměřuje na dogmatická témata, druhý na Mariin život na základě evangelií a třetí se věnuje mariánské úctě. Jezuita kráčí ve šlépějích německého teologa, když vysvětluje „podstatné, vznešené a nezbytné místo“ Matky Boží v plánu spásy, které nazývá úřadem. Mariina výlučnost spočívá v jejím zvláštním omilostnění, jež pramení z jejího mateřství. Ona je prvorozenou dcerou věčného Otce, která spolupracuje s prvorozeným Synem. Dále se Kubeš opírá o Scheebenovy myšlenky v otázce Mariiny smrti, Mariina prostřednictví milosti a nachází spojitost mezi dogmaty o neomylnosti papeže a o neposkvrněném početí.

Komentář by si jistě zasloužilo více témat spojovaných se Scheebenem, zde však upozorníme na jedno, které může objasnit i Kubešovu tendenci v pojmání mariologie. Autor konstatuje, že Maria neměla duchovní vliv na svého Syna. Jezuita tedy kladl důraz na Ježíšovo božství a v jistém ohledu nedoceňoval lidský rozměr jeho tajemství, protože Mariin Syn se musel učit lidskému jazyku, být uveden jako dítě do náboženství, kultury a zbožnosti svého lidu, což byl evidentně úkol jeho Matky i jeho Pěstouna, na což v evangeliích naráží například epizoda představení novorozeného Ježíše v chrámu, kam ho přinesli jeho rodiče (srov. Lk 2,21–39), kteří však sami měli jen velmi mlhavé poznání hlubin tajemství prvorozeného Syna. Je tudíž povinností upozornit na limit Scheebenovy i Kubešovy teologie, jenž tkvěl v přemrštěném důrazu na ontologickou christologii a obdobně pojímanou mariologii. Nicméně na

50. let strávil v internačních klášterech. Pak dostal možnost sloužit sestrám sv. Hedviky v Břežanech u Mikulova, kde také v roce 1967 zemřel. Vytisknuté práce, zejména v oblasti homiletiky a spirituality, čítají kolem 7500 stran. Srov. Jan Pavlík, *Vzpomínky na zemřelé jezuitu, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 372–378, také: <http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=86> [cit. 11. 7. 2022]; Josef MIKULÁŠEK, *Život a dílo Konráda Maria Kubeše, T. J. (1890–1967) misionáře, kazatele, exercitátora a hlubokého mariánského ctitele*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2019. Disertační práce.

rozdíl od svého staršího německého kolegy věnoval český jezuita jeden svazek svého díla Mariině životu, což v Scheebenově dogmatice chybí. Kromě mariologické tematiky převzal Kubeš z díla německého mistra definici manželství.²⁸

Měsíčník *Hlídky* vydávaný rajhradskými benediktiny přinesl roku 1937 v rubrice „Rozhled náboženský“ nepodepsanou polemiku „Mariologie“. Z textu je zřejmé, že jezuita Kubeš odpovídá na ne zcela oprávněnou kritiku ze strany dominikánů Dacíka a Braita.²⁹ Čtenáři doporučuje, aby si prezentovaná tvrzení a jejich věrohodnost ověřil mimo jiné v Scheebenově dogmatické příručce.³⁰

2.5. Mezi teology pražské arcidiecéze i českých diecézí vyniká svou znalostí Scheebenových spisů profesor dogmatické teologie a staroslověnštiny **Antonín Salajka** (1901–1975).³¹ Odkazuje na ně ve dvou svých monografiích a přímo se věnuje třem z nich v několikastránkových recenzích v *Časopisu katolického duchovenstva*. Chronologicky poprvé figuruje jméno kolínského profesora v knize *Nauka východních odloučených theologů zvláště ruských o Kristově vykoupení* z roku 1936. Zde jej zahrnul mezi teology uznávající nepodmíněnost vtělení Božího Syna hříchem a využil jeho *Handbuch der katholischen Theologie* v otázce dokonalosti prvních lidí.³²

²⁸ Konrád Maria KUBEŠ, *Maria: Mariologie, upravená za mariánské čtení pro věřící lid. I. díl*, Praha: Posel Božského srdce Páně, 1936, s. 7, 8–9, 58, 87, 113, 192, 217; *Maria: Mariologie, upravená za mariánské čtení pro věřící lid. II. díl*, Praha: Posel Božského srdce Páně, 1936, s. 16–17, 19, 22, 101, 225; *Maria: Mariologie, upravená za mariánské čtení pro věřící lid. III. díl*, Vyškov: Vydavatelé exerciční knihovny, 1941, s. 8, 13, 50, 64, 101, 103, 151.

²⁹ Silvestr BRAITO, „Kubeš: Maria,“ *Na hlubinu* 11 (1936): 416; Reginald DACÍK, „K. Kubeš: Maria,“ *Na hlubinu* 11 (1936): 477–478.

³⁰ [Konrád KUBEŠ], „Mariologie,“ *Hlídky* 54, č. 2 (1937): 73–75, zde 74.

³¹ Salajka se narodil v Moravské Nové Vsi u Břeclavi. Na kněžství se připravoval v pražském arcibiskupském semináři, vysvěcen byl roku 1925. Již tehdy projevoval zájem o velehradský unionismus, kterýžto posléze prohloubil studiem na Papežském orientálním ústavu v Římě. Do roku 1945 působil ve farnostech a vyučoval náboženství na středních školách. V té době také hojně publikoval na stránkách ČKD a v poválečných letech sepsal dogmatickoteologické příručky a učebnice. V roce 1950 nastoupil coby profesor církevní slovanštiny na státem kontrolované teologické fakultě v Litoměřicích, kde taktéž přednášel dogmatickou teologii. Srov. Lukáš NOSEK, *Eklesiologie Antonína Salajky (1901–1975)*, Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2011. Disertační práce; Ctirad VÁCLAV POSPÍŠIL, *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800–2010*, Brno: L. Marek, 2011, s. 366–371.

³² Antonín SALAJKA, *Nauka východních odloučených theologů zvláště ruských o Kristově vykoupení*, Praha: Náklad vlastní, 1936, s. 131, 150.

V době protektorátu Salajka upozornil na projekt německých teologů nově a kriticky zpřístupnit kompletní dílo jejich předchůdce z devatenáctého století. Avizované recenze českého autora reflektují publikování prvních dvou svazků v roce 1941, které obsahují spisy *Natur und Gnade*, *Die Herrlichkeiten* a *Die Mysterien*. Salajka uznává trvalou hodnotu teologie kolínského profesora. Tvrdí, že současníci konečně jeho myšlenky studují a zpracovávají, protože předtím patřil Scheeben k mužům sice oslavovaným, avšak ve skutečnosti jen málo čteným. U díla *Die Mysterien* zdůrazňuje ústřední místo Trojice v Scheebenově teologii a mimo jiné prezentuje myšlenku církve jako společenství člověka s trojjediným Bohem.³³

Zmíněné inspirace se bohužel nepromítly do Salajkovy vlastní teologické reflexe,³⁴ jak můžeme sledovat i ve stručné katolické věrouce *Ve světle víry*, v níž se na německého myslitele taktéž odkazuje. Jde o vyjádření tajemství Trojice obrazem květiny a dvojí zmínka o Scheebenovi jako teologovi, což jsou ve srovnání s předešlými, obecná či marginální sdělení.³⁵

2.6. Z Prahy pocházel a zde také působil františkán **Jan Evangelista Urban OFM** (1901–1991).³⁶ Protože jde o jediného zástupce menších bratří, začlenili jsme jej do diecéze, v níž prožil většinu svého života. Urban využil několik myšlenek ze Scheebenova díla *Die Mysterien* v příručce duchovního života nazvané *K Bohu*. Vysvětluje, že podstatou vykoupení člověka je jeho přijetí do účasti na Božím životě a spojení s ním. To se děje ve svátostech, zejména pak v eucharistii, skrze níž proudí do křes-

³³ Antonín SALAJKA, „Nové vydání Scheebenových sebraných spisů. Matthias Joseph Scheeben: Gesammelte Schriften. Band II.,“ ČKD 81, sv. 5 (1941): 307–309; Antonín SALAJKA, „Matthias Joseph Scheeben: Gesammelte Schriften. Band I.,“ ČKD 83, sv. 2 (1943): 100–102.

³⁴ Srov. hodnocení Salajkovy trinitární teologie, eklesiologie a pneumatologie: POSPÍŠIL, *Různé podoby*, s. 374–376, 383–385.

³⁵ Antonín Salajka, *Ve světle víry: Katolická věrouka*, Olomouc: Nakladatelství Velehrad, 1945, s. 23, 48, 180.

³⁶ Narodil se v Praze a dostal křestní jméno Josef. V roce 1918 vstoupil k františkánům, studoval na řádovém institutu v Bolzanu a na pražské teologické fakultě. Po vysvěcení na kněze (1924) absolvoval studia na pražské filozofické fakultě. Založil řeholní společenství sester (tzv. urbanky), vzdělávací institut pro laiky, redigoval časopis *Serafinský prapor* a působil na pražské periferii. Byl odsouzen v monstrprocesu Machalka a spol. a strávil mnoho let ve vězení. Zemřel v Nespekách na Benešovsku. Srov. Václav VENTURA, *Jan Evangelista Urban – život a dílo: Sonda do dějin české teologie a spirituality*, Brno: CDK, 2000.

řana věčný Boží život a Kristus v něm působí.³⁷ Dovolujeme si poznamenat, že v současnosti užíváme termín vykoupení pro negativní stránku spásy, tedy v užším smyslu, zatímco zbožštění či spodobení s Bohem je naplněním spásy, jejím pozitivním aspektem.³⁸

2.7. Osobnost **Josefa Zvěřiny** (1913–1990)³⁹ bude předmětem našeho zájmu v následujícím období, tedy v letech 1948 až 1989, kdy se Scheebenovy inspirace promítají do jeho monografie *Teologie Agapé*. Avšak nelze nezdůraznit jeho chronologicky první recepci a tvořivé využití myšlenek kolínského teologa v článku „Královské kněžství: Exegetické a dogmatické poznámky“ na stránkách *Časopisu katolického duchovenstva* z roku 1940.⁴⁰ Zvěřina reagoval na tehdy v církvi aktuální otázku po všeobecném kněžství věřících. V dogmatické části studie se vícekrát odvolává na Scheebenovu knihu *Die Mysterien*, dokonce z ní dvakrát cituje. Zatímco je třeba hierarchicky rozlišovat mezi údy mystického Kristova těla, dostává se všem křesťanům uschopnění a závazku ke Kristově kněžské činnosti, jež je nazváno svátostným povoláním. Český autor mluví o více rovinách této účasti na Kristově kněžství: aktivní spolupůsobení s Kristem v díle spásy, spolupřinášení Kristovy oslavné (latreutické) oběti, přinášení sebe sama, svého života a těla v oběť, čímž se připravujeme na vzkříšení těla. Nakonec Zvěřina podtrhuje, že věřících se týká důstojnost, nikoli právní moc, spojená s účastí na Kristově královském a učitelském úřadě.⁴¹ Zvěřina to, o čem mluvil, zakusil na vlastní kůži, když se stal „muklem“ v komunistických lágrech, kde mohl své utrpení přidružovat ke Kristově oběti.

³⁷ Jan Evangelista URBAN, *K Bohu: Průvodce duchovního života katolické inteligence*, Praha: Vyšehrad, 1946, s. 18, 19, 26.

³⁸ Srov. např. Ctírad Václav POSPÍŠIL, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010⁴, s. 227, 325–326.

³⁹ Pocházel ze Stříteže u Třebíče. Chtěl vstoupit do pražského bohosloveckého semináře, avšak byl poslán na studia do Říma. Zde se mu roku 1937 dostalo kněžského svěcení. Působil pak v pražské arcidiecézi. V roce 1945 začal vyučovat církevní dějiny a dějiny umění na Katolické teologické fakultě v Praze, roku 1948 získal doktorát z teologie. Více o jeho životě v příštím pojednání. Srov. Vojtěch NOVOTNÝ, *Odvaha být církví: Josef Zvěřina v letech 1913–1967*, Praha: Karolinum, 2013, s. 26–203.

⁴⁰ Josef ZVĚŘINA, „Královské kněžství: Exegetické a dogmatické poznámky“, ČKD 80, sv. 6 (1940): 401–413, zde 409, 411, 413.

⁴¹ O všeobecném či křestním kněžství u Scheebena srov. Veronika ŘEHÁKOVÁ, „Kristův kněžský úřad v hlavních spisech M. J. Scheebena“, *Studia theologica* 23, č. 4 (2021): 85–105, zde 90, 98. Zvěřina nezná texty k danému tématu v Scheebenově dogmatice.

3. KNĚŽÍ BRNĚNSKÉ DIECÉZE

3.1. Kněz a katecheta **Karel Jeřábek**, pišící pod pseudonymem **Lutislav**, (1897–1959)⁴² v knížce *Život dítek Božích* představil své úvahy o milosti. Celkem pětkrát se odvolává na slova „výborného církevního spisovatele“ z jeho tematicky blízkého spisu *Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade*. Český autor povzbuzuje čtenáře, aby se neodvraceli od světla víry a aby usilovali o rozmnožení Boží posvěcující milosti. Ta je totiž zdrojem nového života, jenž má být nebeský, duchovní, svatý a božský.⁴³

3.2. Vyučující fundamentální a srovnávací teologie na Papežském orientálním ústavu v Římě, **Bohumil Spáčil SJ** (1875–1950), byl ve své době považován za odborníka světového formátu. Se Scheebenovými spisy se mohl seznámit již v brněnském alumnátu, kde zahájil svá teologická studia, i později na římské Gregorianě.⁴⁴ Ve svém časopiseckém pojednání z roku 1930, které o rok později vyšlo v podobě knihy, hodnotil spis historika Kybala o učení M. Jana Husa. Napravuje dva odkazy na Scheebenovu dogmatiku, kterým autor „K.“ řádně neporozuměl: jde o viditelnost církve a otázku kněžské ordinace, respektive jejího vlivu na osobu v těžkém hříchu.⁴⁵

⁴² Pocházel z Černína u Znojma. Po absolvování bohosloveckých studií v Brně přijal roku 1923 kněžské svěcení. Působil jako katecheta v tehdejší Líšni u Brna, pak jako farář na jižní Moravě. Zemřel v Hustopečích. Srov. DIECÉZNÍ ARCHIV BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉHO, fond Biskupská konsistoř Brno: inv. č. 6195, sg. J 377, kart. 1624 – Karel Jeřábek; inv. č. 16315, kart. 5308 – Jeřábek Karel.

⁴³ Karel JEŘÁBEK, *Život dítek božích: Promluvy a úvahy o milosti posvěcující a pomáhající*, Praha: G. Franci, 1928, s. 25, 37, 53, 123, 148.

⁴⁴ Narodil se ve Vémyslicích u Moravského Krumlova. Nastoupil do brněnského semináře a záhy byl poslán studovat na Gregorianu do Říma, kde získal doktoráty z filozofie a teologie a kde byl roku 1901 vysvěcen na kněze. Po návratu do vlasti působil krátce v brněnské diecézi a roku 1905 vstoupil k jezuitům. Po ukončení počáteční řeholní formace vyučoval filozofii a fundamentální teologii na řádových školách, poté téměř dvacet let srovnávací dogmatiku na Papežském orientálním ústavu v Římě. V roce 1937 se vrátil do české provincie, rok nato se stal provinciálem a po skončení úřadu pak spirituálem v konviktu v Dejvicích. Byl vyhlášeným exercitátorem. Přispíval do cizojazyčných a českých periodik, sepsal četné monografie. Spáčilův zdravotní stav se se zavřením klášterů zhoršil a jezuita zemřel v internačním klášteře v Oseku. Srov. PAVLÍK, *Vzpomínky na zemřelé jezuity*, s. 308–318, <http://www.jesuit.cz/vzpominka.php?id=4> [cit. 11. 7. 2022].

⁴⁵ Bohumil SPÁČIL, „Učení M. Jana Husi,“ *Hlídky* 54, č. 2 (1930): 227–234, zde 232, 233; č. 7: 279–285, zde 283. Vyšlo také: Bohumil SPÁČIL, *Učení M. Jana Husi*, Brno: [s.n.], 1931.

3.3. Ještě coby bohoslovec se **Adolf Vykopal** (1910–1975)⁴⁶ zúčastnil sjezdu kněží ve Vídni, jehož tématem byla Katolická akce a péče o duše. Z tohoto podnětu vzešlo pojednání uveřejněné na stránkách periodika českomoravských bohoslovců *Museum* o spojitosti mezi eucharistií a Katolickou akcí. Myšlenku o anticipaci eucharistického Krista ve víře a křtu opírá o spis kolínského profesora *Die Mysterien des Christentums*.⁴⁷

3.4. S obsahem spisů německého teologa byl dobře obeznámen také kněz, učitel a plodný literát **Dominik Pecka** (1895–1981).⁴⁸ Odkazy na jeho jméno a na monografie *Die Mysterien* a *Handbuch* jsme zachytili v Peckových článcích na stránkách revue *Na hlubinu* i v jeho samostatných publikacích, a to v dlouhém časovém rozmezí mezi léty 1936 a 1971. Dotyčný český autor nejen využil Scheebenovy podněty k různým tématům, ale s velkou pravděpodobností se jimi také inspiroval v celkové koncepci spisu *Světlo a život*, v jehož kapitolách figuruje pojem „tajemství“.⁴⁹ Texty uveřejněné nejprve časopisecky⁵⁰ později využil v monografii *Moderní člověk a křesťanství: Rozbory a podobizny*.⁵¹ Co do témat Pecka zdůrazňuje význam a ústřednost trojičního tajemství v křesťanské věrouce a jeho vztah ke vtělení druhé božské osoby, konkrétně po

⁴⁶ Přišel na svět ve Skaličce nedaleko Tišnova. Vstoupil k augustiniánům, od nichž během formace odešel a byl přijat do brněnského alumnátu. Kněžské svěcení přijal roku 1935 a sloužil v různých farnostech v diecézi. Asi v roce 1941 opustil vlast a zpočátku působil v milánské arcidiecézi. Věnoval se systematické teologii, biblistice a otázkám sociální nauky církve. Zemřel ve vesnici Diano Marina (diecéze Albenga-Imperia). Srov. DIECÉZNÍ ARCHIV BISKUPSTVÍ BRNĚNSKÉHO, fond Biskupský ordinariát Brno, inv. č. 5333, sg. W 140, kart. 740 – Adolf Vykopal; fond Biskupská konsistoř Brno, inv. č. 11059, sg. V 177, kart. 2460 – Dr. Adolf Vykopal.

⁴⁷ Adolf VYKOPAL, „Dogmatické základy Katolické akce,“ *Museum* 66, č. 1–5 (1934–1935): 111–116, zde 114.

⁴⁸ Narodil se v Čejkovicích. Vstoupil do brněnského alumnátu a byl roku 1918 vysvěcen na kněze. Působil v různých farnostech a pak jako středoškolský učitel náboženství, filozofie, francouzštiny a němčiny. V akademickém roce 1949/50 přednášel sociologii na brněnském teologickém učilišti. Jeho spisovatelská činnost zahrnuje mnoho titulů. Teologický ústav v Litoměřicích mu roku 1969 udělil četný doktorát. Zesnul v charitním domově na Moravci. Srov. POSPÍŠIL, *Různé podoby*, s. 401–402.

⁴⁹ Dominik PECKA, *Světlo a život*, Svitavy: Trinitas, 1998. Spis se šířil nejprve v samizdatu, ale mohl vyjít až po revoluci. Kapitoly jsou členěny podle různých křesťanských tajemství podobně jako Scheebenova kniha *Die Mysterien*, avšak přesně se s nimi neshodují. Srov. POSPÍŠIL, *Různé podoby*, s. 402.

⁵⁰ Dominik PECKA, „Cesta Nikolaje Berdajeva,“ *Na hlubinu* 11 (1936): 247–252, zde 248, 249; „Trinitární základ křesťanských mysterií,“ *Na hlubinu* 17 (1942): 598–602, zde 599.

⁵¹ Dominik PECKA, *Moderní člověk a křesťanství: Rozbory a podobizny*, Praha: Vyšehrad, 1948, s. 47, 264.

vzoru Scheebena nazývá vtělení rozšířením a pokračováním vnitřního života Trojice do světa.

Na tomto místě si dovolíme položit otázku, zda je možné rozšiřovat, co je již samo v sobě nekonečné a kompletní. Tato nepřesná formulace se nenachází jen v Scheebenových textech, nýbrž představuje jakousi konstantu teologické reflexe po dlouhá staletí. Nebylo by vhodnější hovořit o promítání či zrcadlení vztahů v imanentní Trojici navenek, přičemž by Bůh zůstával týž a současně otevřen druhému, ve vycházení ze sebe a navracení se či přijímání druhého?⁵²

Vraťme se ale zpět k Peckovým textům, konkrétně k těm uveřejněným v revue *Na hlubinu* a ke knihám *Člověk a dějiny* (1969) a trojdílné filozofické antropologii nazvané *Člověk* (1970 až 1971). Odkazy na Scheebenovy spisy se nyní týkají spíše jednotlivostí: poměru mezi rozumem a vírou, respektive mezi filozofií a teologií, poznámky o zdůvodňování existence dědičné viny a otázky ohledně ožívování těla duší.⁵³

4. KNĚŽÍ POCHÁZEJÍCÍ Z OLMOUCKÉ ARCIDIECÉZE

4.1. První místo, chronologicky i svým významem, v olomoucké arcidiecézi patří docentovi biblických věd a profesoru dogmatické teologie **Richardu Špačkovi** (1864–1925)⁵⁴, který náleží k teologům starší generace. Jeho práce vycházely i před rokem 1918, avšak hlavní dílo bylo publikováno až v době první republiky. Již roku 1905 využil v článku „Rozum a učení o nejsvětější Trojici“ Scheebenovu myšlenku z *Die My-*

⁵² Srov. Ctirad Václav Pospíšil, *Jako v nebi, tak i na zemi: Náčrt trinitární teologie*, Praha: Krystal OP – Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2017³, s. 30.

⁵³ Dominik PECKA, „Peter Wust,“ *Na hlubinu* 17 (1942): 481–494, zde 493–494; *Člověk a dějiny*, Praha: Vyšehrad, 1969, s. 58; *Člověk: Filosofická antropologie I*, Řím: Křesťanská akademie, 1970, s. 200; *Člověk: Filosofická antropologie II*, Řím: Křesťanská akademie, 1971, s. 439; *Člověk: Filosofická antropologie III*, Řím: Křesťanská akademie, 1971, s. 395.

⁵⁴ Pocházel z Laškova na Prostějovsku. Bohoslovecká studia na olomoucké teologické fakultě zakončil kněžským svěcením roku 1887. K jeho pastorační službě patřilo vyučování náboženství na českém gymnáziu v Olomouci. Získal doktorát z teologie, docenturu získal v novozákonní biblistice a dogmatice a nakonec se v roce 1907 stal řádným profesorem dogmatiky na tamní teologické fakultě. Jeho spisovatelská činnost je hojná co do témat, tak do publikací. Vedle dogmatické teologie psal o katechetice, přispíval do periodik, včetně ČKD. Byl členem různých církevních komisí a společensky prospěšných spolků. Srov. J. H., „Úmrtí – Dr. Richard Špaček,“ *ČKD* 66, sv. 9–10 (1925): 698–701; Pospíšil, *Různé doby*, s. 323–325.

sterien o tom, jak člověk v pozemském životě poznává božské Osoby a vztahy mezi nimi. Ačkoli plnému poznání brání tajuplný závoj, víra a touha mu již dává tušit, kým je Bůh sám v sobě.⁵⁵ O rok později český teolog uveřejnil apologeticko-dogmatickou studii *Božství Ježíše Krista*. Zřetelnost Ježíšova božského původu v textu Nového zákona a obhajobu pravověrnosti Tertuliána podpírá konkrétními místy z Scheebenovy dogmatické příručky.⁵⁶

Nyní věnujme pozornost Špačkovu nejrozsáhlejšímu literárnímu počinu, trilogii *Katolická věrouka*, která v našem prostředí představuje první kompletní univerzitní manuál dogmatiky sepsaný česky.⁵⁷ Její třetí část pojednávající o milosti, svátostech a eschatologii měl autor připravenou již v roce 1916, avšak kvůli válce mohla vyjít až roku 1922. Na Scheebenův myšlenkový odkaz zde olomoucký profesor odkazuje třemi způsoby. Za prvé, nejčastěji uvádí jeho díla ve výčtu literatury před jednotlivými kapitolami, přičemž se jedná o *Natur und Gnade, Die Herrlichkeiten* a poslední část dogmatiky. Za druhé, na třech místech se setkáváme s konkrétní myšlenkou a přesným odkazem: k tématu o milosti (*Natur und Gnade, Handbuch*) a k eucharistii (*Die Mysterien*). Za třetí, Scheebenovi oponuje ve výrociích ohledně přebývání Ducha svatého v člověku a ohledně pojmání obětní mše svaté, avšak neodvolává se na žádný jeho spis. Nabízí se tedy otázka, zda spíše uvedená hodnocení nepřevzal z druhé ruky.⁵⁸

První díl *Katolické věrouky* obsahuje traktáty o jediném a trojjediném Bohu a spatřil světlo světa až po Špačkově smrti v roce 1926. V úvodu, jenž pojednává o předmětu, cíli a dějinách dogmatické teologie, figuruje nejprve Scheeben coby teolog-spisovatel a dále se odkazuje na první knihu jeho dogmatické příručky ohledně stupňů teologických pravd. Pětkrát je pak posledně jmenovaný spis zahrnut do seznamu literatury k dílčím kapitolám traktátu o jediném Bohu (Boží jména, vlastnosti Božího bytí atd.), čtyřikrát u kapitol o Bohu trojjediném. U posledního tematického celku náleží ještě zdůraznit vycházení Ducha svatého, který

⁵⁵ Richard ŠPAČEK, „Rozum a učení o nejsv. Trojici,“ ČKD 46, sv. 7–8 (1905): 638–646, zde 639.

⁵⁶ Richard ŠPAČEK, *Božství Ježíše Krista: Apologeticko-dogmatická úvaha*, Praha: V. Kotrba, 1906, s. 26, 100.

⁵⁷ Dogmatiky pro lid napsali již předtím V. Jirsík a F. Žák. Svou dogmatickou příručku pro teologicky vzdělané čtenáře v téže době sepsával J. Pospíšil. Srov. Pospíšil, *Různé podoby*, s. 331.

⁵⁸ Richard ŠPAČEK, *Katolická věrouka 3. Kniha V–VIII (O milosti, svátostech a dokonání)*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1922, s. 2, 20, 28–29, 117, 128, 131, 166, 268, 287, 299, 350, 492.

řeční otcové popisovali jako vůni, vydechovanou a vzájemně sdílenou Otcem a Synem, a připojit další zdroj, knihu *Die Mysterien*.⁵⁹

Až roku 1930 se tisku dočkal druhý díl Špačkovy dogmatiky, zahrnující traktát o Bohu stvořiteli a stvoření a traktát o Vykupiteli. Scheebenovy spisy *Handbuch* a *Die Mysterien* jsou zastoupeny v soupisu literatury k jednotlivým oddílům. Jméno německého teologa, bez udání přesného odkazu na dílo, se pak navíc vyskytuje u následujících otázek: „načasování“ stvoření lidské duše Bohem, primárního účelu vtělení a svobodného přijetí Otcova příkazu ze strany Krista.⁶⁰

Ve výčtu Špačkových prací zbývá doplnit tři hesla z *Českého slovníku bohovědného*, jež byla taktéž otištěna po skonu právě probíraného teologa. Ve třetím dílu (1926) využil český profesor Scheebenovu dogmatiku v heslech „církvní učení“⁶¹ a „Duch svatý“. Posledně zmíněný odkaz se týká vycházení třetí božské osoby a formulace je totožná s výše uvedenou v *Katolické věrouce*.⁶² Pátý díl slovníku (1931) uveřejnil heslo „hřích dědičný“, které sepsal z největší části ještě Špaček a doplnil editor Josef Čihák. Scheebenova dogmatika se nachází v soupisu literatury.⁶³

Mnohem více místa a hlubší zkoumání by si zasloužila odpověď na otázku, jak dalece se český profesor nechal ovlivnit Scheebenovým odkazem. Na základě zběžného pohledu můžeme říci, že do svých textů zapojuje jednotlivosti, avšak inovace a originální myšlenky spíše nechává stranou.

4.2. Bohoslovec **Alois Vašica** (1904–1973)⁶⁴ sepsal příspěvek ohledně vlivu Tomáše Akvinského pro jednotu Západu a Východu do časopisu

⁵⁹ Richard ŠPAČEK, *Katolická věrouka 1. Prvá kniha (O Bohu jediném), Druhá kniha (O Bohu trojjediném)*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1926, s. 1, 12, 25, 51, 71, 75, 107, 131, 143, 163, 172, 185.

⁶⁰ Richard ŠPAČEK, *Katolická věrouka 2. Třetí kniha (O stvoření), Čtvrtá kniha (O Bohu vykupiteli)*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1930, s. 1, 27, 36, 73, 82, 96, 123, 147, 152, 200, 222.

⁶¹ R. Šp. (Richard Špaček), „Církvní učení,“ in *Český slovník bohovědný. Díl 3. (církvní řády-Ezzo)*, ed. Antonín PODLAHA, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1926, s. 28–30, zde 30.

⁶² R. Šp. (Richard Špaček), „Duch svatý,“ in *Český slovník bohovědný 3*, s. 624–629, zde 628.

⁶³ Šček. (Richard Špaček), „Hřích dědičný,“ in *Český slovník bohovědný. Díl 5. (Holbein-Itálie)*, ed. Antonín PODLAHA – JOSEF ČIHÁK – ALOIS KUDRNOVSKÝ – JAROSLAV BENEŠ, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1931–1932, s. 87–89, zde 89.

⁶⁴ Narodil se v Brušperku u Frýdku. Získal doktorát z teologie, zabýval se slavistikou a barokní literaturou. Působil u sv. Mořice v Olomouci. Z internace byl propuštěn roku 1952, pak pracoval v civilním zaměstnání. Od 1956 vypomáhal ve farnosti Valašské

Museum. Citací z *Handbuch der katholischen Theologie* dotvrzuje, že scholastická metoda je dědictvím řeckých otců.⁶⁵

4.3. Profesor morálky **Oldřich Karlík** (1889–1949)⁶⁶ chtěl svou knižkou *Mravní život podle řádu nadpřirozeného* probudit ve věřících smysl pro nadpřirozeno a povzbudit je, aby se otevírali Boží milosti v každodenním životě. Právě k těmto cílům, píše autor, pomáhají spisy „výtečného dogmatika“ M. J. Scheebena. V kapitole o manželském životě se český teolog vícekrát odvolává na dílo *Die Mysterien*. Manželé se zasvěcují vznešenému povolání, v němž vstupují do úzkého vztahu a spolupráce s Bohem, jejich tělo se stává tělem Kristovým, jež plodí jen podle jeho vůle, a jejich svazek má účast na nadpřirozeném životě církve.⁶⁷ Dnešnímu čtenáři by však takto pojímaná krása a ideál manželství připadala „totalitně“, bez individuální svobody manželů a pod naprostou nadvládou církve. Souvisí to s dobovým pojetím sexuality v manželství, kdy primární cíl spočíval v otevřenosti novému životu.

4.4. Formaci v olomouckém semináři prošel také **Josef Hlouch** (1902–1971), profesor pastorální teologie a od roku 1947 biskup českobudějovické diecéze.⁶⁸ V knize *Konverse a konvertité* se věnoval vnitřním procesům těch, kteří nacházejí cestu zpět ke Kristu. Scheebenovy inspirace se zde nacházejí tři. Dvě popisují, jak Boží láska a bázeň navracují člověka do Boží milosti, třetí pak ukazuje na Mariino mateřství a její spolupůsobnost s Kristem při plození nového lidstva. Odkazuje se na spisy *Die*

Meziříčí. Srov. František URBAN, „Malé ohlédnutí II,“ *Život farnosti: Občasník pro farnosti Valašské Meziříčí, Lešná a Branky*, č. 2 (2006): 3.

⁶⁵ Alois VAŠICA, „Význam sv. Tomáše pro unii a vliv jeho na theology východní,“ *Museum* 57, č. 4 (1925–1926): 117–119, zde 117.

⁶⁶ Narodil se v Tršicích u Olomouce. Vystudoval olomouckou teologickou fakultu a roku 1913 obdržel kněžské svěcení. Záhy na to začal vyučovat na své alma mater a v roce 1937 byl jmenován řádným profesorem morální teologie. Po uzavření vysokých škol roku 1940 se stal generálním vikářem. Srov. Emil PLUHAŘ, „Msgr. ThDr. Oldřich Karlík,“ *ČKD* 89, č. 1–2 (1949): 27–28.

⁶⁷ Oldřich KARLÍK, *Mravní život podle řádu nadpřirozeného*, Olomouc: Lidové knihkupectví a nakladatelství, 1936, s. 36, 131–132.

⁶⁸ Pocházel z Lipníka u Třebíče. Studium teologické fakulty v Olomouci završil v roce 1926 kněžským svěcením. Působil v různých farnostech a vynikl jako kazatel. Roku 1945 byl jmenován profesorem pastorální teologie na olomoucké fakultě. V roce 1947 se stal devátým českobudějovickým biskupem. V letech 1950–1963 byl internován. Svěšený úřad mohl opět vykonávat od roku 1968 až do své smrti. Srov. Martin WEIS, *Josef Hlouch: Pastýř a homiletik*, Praha: Vyšehrad, 2016, s. 13–33.

Herrlichkeiten a na dogmatickou příručku.⁶⁹ Ani v pozdější době, kdy byl internován, nepřestával studovat Scheebenovy knihy, jak o tom svědčí jeho dopis rodné sestře.⁷⁰

5. ČEŠTÍ DOMINIKÁNI

Bohoslovecké učiliště české provincie řádu kazatelů se nacházelo v Olomouci.⁷¹ Ačkoli za první republiky mnozí absolvovali ještě další studia v zahraničí, není pochyb o tom, že se i „doma“ v rámci řeholní formace bratři seznamovali s dílem německého velikána. Svědčí o tom nejen jejich knihovna,⁷² nýbrž i stránky revue *Na hlubinu* a několika dalších děl z pera dominikánských autorů. Navíc všech pět námi zjištěných spisovatelů taktéž během zkoumaného období, až do roku 1950, na českém řádovém učilišti přednášelo a formovalo další generace bratří. Zdá se, že pozornost věnovaná Scheebenovi mohla souviset i s enormním zájmem o učení Tomáše Akvinského, jehož *Sumu teologickou* čeští dominikáni v letech 1932 až 1940 překládali do naší mateřštiny. Kolínský profesor totiž studoval v Římě u prvních tak zvaných novotomistů a učení středověkého scholastického teologa poznal do značné hloubky.

5.1. Prvním a nejstarším spisovatelem znalým Scheebenových spisů je **František Emilián Soukup OP** (1886–1962), jenž – vedle dalších činností – po dlouhá léta vyučoval na olomouckém řádovém učilišti, mimo jiné dogmatickou teologii.⁷³ O jeho četbě knih kolínského profesora svědčí

⁶⁹ Josef HLOUCH, *Konverse a konvertité: Hledání a návraty*, Olomouc: Velehrad, 1940, s. 65, 76, 101.

⁷⁰ „Dopis biskupa Hloucha z internace,“ in Martin Weis, *Svědectví dokumentů: Katolická církev v materiálech jihočeských archivů let 1949–1976*, České Budějovice: Jih, 2009, s. 236–237.

⁷¹ Za protektorátu v roce 1939, následkem zákazu studia v zahraničí, obdrželo statut generálního studia, což znamenalo samostatnost a možnost udělovat tituly.

⁷² Jeden záznam o přírůstku nové Scheebenovy knihy v knihovně učiliště spadá do roku 1932. Téměř s jistotou šlo o třetí vydání *Die Mysterien des Christentums*. Srov. „Dominikánské bohoslovné učiliště v Olomouci,“ *Museum* 64, č. 5 (1932–1933): 173–174.

⁷³ Pocházel z Malešic v jižních Čechách. Po maturitě vstoupil do řádového noviciátu v Olomouci. Studoval v Německu, kněžské svěcení přijal roku 1909. Záhy začal vyučovat na řádovém učilišti filozofii a dogmatiku, později apologetiku a etiku. Zastával nejružnější funkce, mezi nimi ty v řádu, dále kázal, zpovídal a publikoval. Olomoucké generální studium vedl mezi léty 1939 a 1946, kdy jej ranila mrtvice. Dlouhé roky prožil v domově na Moravci, kde i zemřel. Srov. Augustin Prokop, „Život a dílo Emi-

dvě, snad tři anotace v periodiku *Na hlubinu*. Ačkoli jsme je již zahrnuli do obecného přehledu v prvním oddílu našeho článku, nyní se u nich zastavíme jednotlivě. V roce 1926 dotyčný dominikán nešetřil chválou na knihu *Natur und Gnade* z pera „vítězného bojovníka za vládu nadpřirozena“.⁷⁴ O deset let později upozornil na samostatně vydanou Scheebenovu mariologii a vyzdvihl „pevnou stavbu hlubokých, originálních myšlenek“, které jsou vhodné jako podklad pro rozjímání a pro kázání.⁷⁵ S velkou pravděpodobností upozornil i krátkou anotací v témže čísle periodika na novou knihu, jež obsahovala Scheebenovy články k dogmatům o neposkvřněném početí Panny Marie a o neomylnosti papeže.⁷⁶

5.2. Další významnou a mnohostranně angažovanou osobností byl **Petr Metoděj Habáň OP** (1899–1984).⁷⁷ Do rané fáze jeho spisovatelské činnosti náleží pojednání „Z milosti Boží vyvěrá nadpřirozený život“, které přinesla dominikánská revue hned ve svém prvním ročníku (1926). Autor se při popisu podobnosti mezi přirozeným a nadpřirozeným odvolává na Scheebenovo dílo *Natur und Gnade*.⁷⁸

5.3. V řadě autorů-dominikánů vyniká svým počtem odkazů na německého teologa **Silvestr Maria Braitó OP** (1898–1962)⁷⁹. Všech jeho šest příspěvků jsme našli na stránkách revue *Na hlubinu*, kterou sám založil.

liána Soukupa OP,“ <https://op.cz/zivot-a-dilo-emiliana-soukupa-op/> [cit. 21. 7. 2022]; HANUŠ, *Malý slovník osobností*, s. 140.

⁷⁴ -ES- (Emilian SOUKUP), „Natur und Gnade. Von Dr. M. Jos. Scheeben,“ *Na hlubinu* 1, č. 2 (1926): 111.

⁷⁵ -ES- (Emilian SOUKUP), „Scheeben, Matthias Joseph: *Die bräutliche Gottesmutter*,“ *Na hlubinu* 11, č. 9 (1936): 500.

⁷⁶ EM, „Scheeben – Schmitz: Maria Schutzherrin der Kirche,“ *Na hlubinu* 11, č. 11 (1936): 649.

⁷⁷ Narodil se v Huštěnovicích u Uherského Hradiště. Vstoupil k dominikánům, studium absolvoval na olomouckém učilišti a v římském Angeliku. V roce 1924 přijal kněžské svěcení. Po získání doktorátu z filozofie začal roku 1929 přednášet na řádovém učilišti v Olomouci. Angažoval se ve vzdělávání mládeže, roku 1932 spolupřipřádal Mezinárodní tomistický sjezd v Praze. Vydával *Filosofickou revui*, přispíval do dalších časopisů a psal knihy např. k etickým tématům. V padesátých letech byl vězněn, pak pracoval v duchovní správě. Zemřel v Brně. Srov. Oto MÁDR, „Metoděj Habáň,“ *Teologická revue* 65, č. 6 (1994): 215; Petr MACEK, *Metoděj Habáň: Učitel, filosof a svědek dvacátého století*, Praha: Krystal OP, 2019.

⁷⁸ Metoděj HABÁŇ, „Z milosti Boží vyvěrá nadpřirozený život,“ *Na hlubinu* 11, č. 4 (1936): 184–189, zde 188.

⁷⁹ Narodil se v Ruščuku (Ruse) v Bulharsku. Prošel dominikánská studia v Olomouci, Římě a v belgickém Saulchoir, kde v roce 1922 přijal kněžské svěcení. Po návratu do českých zemí vyučoval na olomouckém učilišti filozofii a mystickou teologii. Přednášel, publikoval, založil revue *Na hlubinu*. V roce 1950 byl odsouzen k patnácti letům

Jde jak o jeho vlastní články, tak o recenze a anotace na spisy kolínského profesora. Do první skupiny patří pojednání „Zdroj nadpřirozených zásluh“ z roku 1933. Český pisatel zde popisuje „nadpřirozenou matematiku“, podle níž Boží posvěcující milost v závislosti na míře naší lásky může až do nekonečna stupňovat cenu našich skutků, a podepírá ji Scheebenovou knihou *Die Herrlichkeiten*.⁸⁰

V roce 1941 v souvislosti s novou edicí Scheebenových spisů v Herderově nakladatelství sepsal Braitó dvě krátké anotace⁸¹ a jednu vícestránkovou recenzi. Zejména poslední zmíněná stať svědčí o autorově schopnosti zasadit dílo německého teologa do diachronního i synchronního kontextu teologické disciplíny, reflektovat jeho přínosy a aktuálnost pro čtenáře první poloviny dvacátého století, mezi něž počítá i laiky, a pojmenovat případné nedostatky recenzovaného díla. Dominikán se soustředí na otázku po identitě církve, s níž podle něj kolínský profesor zápasil a již nedořešil. Na jedné straně vyzdvihuje Scheebenovo chápání poměru Krista k církvi a jejím údům. Na straně druhé kritizuje jeho „eklesiologický agnosticismus“ a tendenci téměř ztotožňovat eklesiologii s christologií, taktéž odmítá považovat církev za jakousi inkarnaci Ducha svatého. Celkové hodnocení Scheebenova právě vydávaného díla však vyznívá nadmíru pochvalně. Český pisatel vyzdvihuje profesuru zodpovědnost vůči současníkům, když promýšlel dávné teologické dědictví, vnímá jeho optimistický pohled na člověka a lidskou schopnost uchopit Boží pravdu a oceňuje „neobyčejnou životnost jeho nesmírně bohatých a hlubokých myšlenek“.⁸²

Zbývají nám uvést dvě Braitovy statě z časopisu *Na hlubinu*. První (1942) nazvaná „Zase jedna zbytečná a theologicky nepřesná novota“ přinesla kritiku christologického titulu Otec u Scheebena. Německý teolog totiž na jednom místě své dogmatiky tvrdil, že Kristu jako zdroji nového života právem náleží označení „Otec lidského pokolení“. Dominikán ji odsoudil jako zbytečnou a nezdravou novotu a „příliš oso-

vězení. Po deseti letech byl s podlomeným zdravím propuštěn na svobodu. Zemřel v Praze. Srov. POSPÍŠIL, *Různé podoby*, s. 360–361; HANUŠ, *Malý slovník osobností*, s. 19.

⁸⁰ Silvestr M. BRAITÓ, „Zdroj nadpřirozených zásluh,“ *Na hlubinu* 8 (1933): 448–451, zde 451.

⁸¹ [Silvestr M. BRAITÓ], „Scheeben: Die Mysterien des Christentums,“ *Na hlubinu* 16, č. 5 (1941): 319; Silvestr M. BRAITÓ, „Scheeben: Gesammelte Schriften, Bd. Natur und Gnade, Die Herrlichkeiten der göttlichen Gnade,“ *Na hlubinu* 17, č. 7 (1942): 446.

⁸² Silvestr M. BRAITÓ, „Nové vydání Scheebenovy theologie,“ *Na hlubinu* 16, č. 6 (1941): 361–365.

bitou spekulací“, pro niž se nenajde opora a opodstatnění ani v Písmu ani v tradici a která vnáší chaos do duchovního života křesťana a jeho vztahu s Bohem.⁸³ Otázkou je, zda český dominikán nezapomněl na paralelu mezi Kristem a Adamem, praotcem celého lidstva, která se nachází v Pavlových spisech. Zároveň je však pravdou, že označování Krista titulem „Otec“ by mohlo být matoucí, protože substanciální otcovství přísluší výlučně první osobě Trojice, pročť nikomu na zemi nemáme přisuzovat daný titul ve výlučném slova smyslu (srov. Mt 23,9). Ježíš je jako člověk naším novým „praotcem“ v řádu milosti – novým Adamem. Vzhledem k výlučnosti titulu „Otec“, kterým se v Novém zákoně označuje pouze první osoba Trojice, by se toto druhotné, analogické Kristovo „otcovství“ ve vztahu k nám patrně mělo vyjadřovat slovem „Původce“ naší spásy a našeho omilostnění.

Ve druhé stati „Maria nám pomáhá růsti v lásce“ (1948) český autor pouze upozorňuje na antologii mariánských hymnů, kterou sestavil „nesmrtelný teolog Scheeben“.⁸⁴

5.4. Mezi mladší dominikánské spisovatele a vyučující na olomouckém řádovém institutu patřil **Reginald Maria Dacík OP** (1907–1988).⁸⁵ Již název článku „Posvěcující milost“, publikovaného na pokračování v *Časopisu katolického duchovenstva*, napovídá, že by se zde mohlo objevit Scheebenovo jméno. A opravdu český dominikán dvakrát přináší citaci v originálním jazyce ze spisů německého profesora a na třech místech na něj odkazuje: Knihu *Natur und Gnade* využívá pro vysvětlení vztahu nadpřirozena k přirozenému. Ze spisu *Die Herrlichkeiten* jej kupříkladu inspiroje rozdíl mezi lidským a božským přijetím za syny, přičemž křesťan kromě jména a práv přijímá v druhém případě i moc. V *Handbuch*

⁸³ Silvestr M. BRAITO, „Zase jedna zbytečná a theologicky nepřesná novota,“ *Na hlubinu* 17 (1942): 173–174.

⁸⁴ Silvestr M. BRAITO, „Maria nám pomáhá růsti v lásce,“ *Na hlubinu* 22 (1948): 165–169, zde 169. Jedná se o knihu *Marienlob: In den schönsten Gebeten, Hymnen und Liedern aus zwei Jahrtausenden* (1946), upravené vydání původní *Marienblüthen aus dem Garten der heil. Väter und christlichen Dichter* (1860).

⁸⁵ Pocházel z Uherského Brodu a při křtu dostal jméno Vincenc. Po maturitě vstoupil do řádu bratří kazatelů a studoval v Olomouci a na římském Angeliku. V roce 1931 přijal kněžské svěcení. S krátkými přestávkami vyučoval až do roku 1950 dogmatiku na olomouckém řádovém učilišti. Pro pokus o ilegální přechod hranic byl odsouzen do žaláře, odkud byl propuštěn v roce 1960. V následujícím období buď pracoval ve světském zaměstnání, nebo působil jako duchovní pro sestry sv. Cyrila a Metoděje na Velehradě. Zemřel v domově na Moravci. Je autorem spisů z oblasti dogmatické a spirituální teologie a morálky. Srov. Pospíšil, *Různé podoby*, s. 345–347.

der katholischen Dogmatik se pak tvrdí, že Boží synovství křesťana spočívá v přebývání Ducha svatého.⁸⁶

Nyní se zastavíme u Dacíkovy šestidílné *Věrouky pro laiky*. Její autor se snažil propojovat pravdy víry s duchovním životem, což byl v dané době průkopnický čin v rámci tehdejší české katolické teologie.⁸⁷ Ve čtvrtém svazku nazvaném *Bůh v duši: Tajemný život milosti* (1937) zúročil interpretaci Scheebena z výše uvedeného článku o poměru nadpřirozeného a přirozeného z *Natur und Gnade*.⁸⁸ Pátý svazek *Bůh ve svátostech* (1940) obsahuje odkaz na spis *Die Myslerien*, když vysvětluje svátosti jako tajemství, a nikoli jako pouhé symbolické úkony.⁸⁹

V roce 1946 přispěl český dominikán do kolektivní práce *Bohosloví: Co a jak číst pro studium jednotlivých oborů*, kterou editoval Bohdan Chudoba. V úvodní stati Dacík pojednal o teologii coby vědecké disciplíně. Kniha *Die Myslerien* podpírá autorova slova o boholidském charakteru boho-vědy, v níž se snoubí organická jednota mezi rozumem a vírou, který je odleskem Kristovy dvojí přirozenosti. V poznámce pod čarou zazní chvála jak na adresu německého teologa, tak na jeho zralé dílo, jež vyšlo znovu v roce 1941.⁹⁰

5.5. Ojedinělý odkaz na německého profesora jsme našli u posledního v řadě dominikánů, **Františka Antonína Čaly OP** (1907–1984).⁹¹ Když ve svém článku „Podstata eucharistické oběti“ upozornil na nesprávné teorie k danému tématu, zařadil do jedné skupiny teologů i M. J.

⁸⁶ Reginald M. Dacík, „Posvěcující milost,“ ČKD 75, sv. 5 (1934): 272–279, zde 274, 277; sv. 8: 458–463, zde 463; ČKD 76, sv. 1 (1935): 29–37, zde 34, 36.

⁸⁷ Srov. POSPÍŠIL, *Různé podoby*, s. 350.

⁸⁸ Reginald M. Dacík, *Bůh v duši: Tajemný život milosti* [Věrouka pro laiky. Sv. IV.], Olomouc: Krystal, 1937, s. 16.

⁸⁹ Reginald M. Dacík, *Bůh ve svátostech* [Věrouka pro laiky. Sv. V.], Olomouc: Krystal, 1940, s. 10.

⁹⁰ Reginald Dacík, „Studium bohosloví,“ in *Bohosloví: Co a jak číst pro studium jednotlivých oborů*, ed. Bohdan Chudoba, Praha: Vyšehrad, 1946, s. 5–10, zde 5, 6, 9.

⁹¹ Čala se narodil ve Všemíně u Zlína. Vstoupil k dominikánům a absolvoval řádová studia v Olomouci, Saulchoir a Římě. V roce 1933 byl vysvěcen na kněze. Po získání doktorátu z teologie vyučoval filozofii, sociologii, teologii a církevní hudbě na řádovém učilišti v Olomouci, za protektorátu navíc i na arcibiskupském bohovědném učilišti v toméž městě. Po zrušení řádu komunisty prošel vězením, poté pracoval ve světském zaměstnání a pak sloužil jako duchovní u sester dominikánek ve Víceměřicích u Nezamyslic. Sepsal několik knih k výše zmíněným vyučovaným oborům, mj. rozbor komunismu. Srov. Jiří Dvořák, „Čala, Antonín František,“ in http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/%C4%8CALA_Anton%C3%ADn_Franti%C5%A1ek_4.7.1907-26.5.1984 [cit. 21. 6. 2022]; HANUŠ, *Malý slovník osobností*, s. 25.

Scheebena.⁹² Takto prezentovaný pohled ukazuje spíše na skutečnost, že český autor si neprostudoval široce rozvinuté pojetí eucharistie v textech kolínského profesora a převzal zjednodušující a jednostranné informace z druhé ruky.⁹³

6. ČEŠTÍ REDEMPTORISTÉ

Druhým řeholním společenstvím, vykazujícím ve zkoumaném období širší povědomí o M. J. Scheebenovi, byla Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, redemptoristé. Svůj formační dům založili, spolu se vznikem české provincie, roku 1901 v areálu původního kláštera paulínů v Obořišti u Dobříše. Kromě významné osobnosti, profesora církevního práva Josefa Pejšky (1870–1946)⁹⁴ se o spisech německého teologa zmiňuje ve svých textech dalších pět autorů, z nichž čtyři taktéž přednášeli na řádovém učilišti, případně na jiném teologickém institutu.

6.1. Ještě coby frekventant obořištského učiliště publikoval **Antonín Krajča CSsR** (1908–1985)⁹⁵ článek „Významní obhájci prostřednictví Mariina“ v bohosloveckém časopise *Museum*. Zde pouze upozornil na „znamenitého dogmatika“, který se podrobně zmíněnou otázkou zabýval.⁹⁶

Mariánské tematice zůstal český redemptorista věrný i ve svých pozdějších dílech. Nás zde zajímá dogmatickoteologické pojednání *Základy úcty mariánské* z roku 1938. V přehledu literatury figuruje třetí díl Schee-

⁹² Antonín ČALA, „Podstata eucharistické oběti,“ *Na hlubinu* 12 (1937): 156–162, zde 160.

⁹³ Srov. ŘEHÁKOVÁ, „Kristův kněžský úřad v hlavních spisech M. J. Scheebena,“ s. 85–105, zde 95–98.

⁹⁴ Viz pozn. 3.

⁹⁵ Narodil se ve Zlíně. Po maturitě nastoupil na řádové učiliště v Obořišti a roku 1932 se mu dostalo kněžského svěcení. Žil pak v pražské komunitě, krátce v Července u Litvle. Podepsal se pod několik spisů o mariánské úctě. Následkem Akce K strávil 11 let v internačních kláštěrech. V roce 1961 byl jako člen tak zvané gottwaldovské skupiny redemptoristů zatčen, obžalován z protistátní činnosti a odsouzen ke čtyřem letům vězení. Hned roku 1962 byl propuštěn na amnestii. Od roku 1967 působil ve Lhotce u Malenovic, kde zůstal až do své smrti. Srov. Radoslav KAPRÁL, *Perzekuce gottwaldovské skupiny Redemptoristů*, Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2021. Bakalářská práce.

⁹⁶ Antonín KRAJČA, „Významní obhájci prostřednictví Mariina,“ *Museum* 62, č. 5 (1930–1931): 130–135, zde 133.

benovy dogmatiky, obsahující mariologii,⁹⁷ na nějž autor odkazuje více než dvacetkrát.⁹⁸ Kolínskému profesorovi přičítá „přední místo mezi teologií poslední doby“ a do svého textu též včleňuje jeho trojí pohled na Mariinu důstojnost.

Za prvé se jedná o její vztah k osobám Trojice. Mariinu božskému mateřství předchází Scheebenem rozebírané a zdůrazňované „snoubenectví s Kristem“, jejich „božské manželství“. Toto těsné spojení je základem jejího působení vůči lidstvu, jež je nazýván úřadem. Ve vztahu k nebeskému Otci je Žena z Nazareta dítětem, jednorozenou a prvorozenou dcerou a *imago Patris* ve dvojím smyslu: jako dítě je obrazem synovství Syna, její mateřství představuje nejdokonalejší obraz jeho otcovství.⁹⁹

Za druhé se hovoří o Mariině postavení mezi ostatními tvory. Spolu s Kristem ji lze přirovnat k základnímu kameni omilostněného lidstva a jejímu zušlechťujícímu kořenu. V církvi-těle Maria představuje srdce, do kterého se vlévá Kristova krev z kříže a z nějž přetéká do všech údů. Krajča uvádí i Scheebenovu další interpretaci Mariiny srdeční funkce coby neviditelnou a „neveřejnou“: to na jedné straně vystihuje důležitost

⁹⁷ Mezi použitou literaturou je i mariologie z pera K. Kubeše, o níž jsme pojednali výše a s níž Krajčův spis má vícero společných myšlenek.

⁹⁸ Antonín KRAJČA, *Základy úcty mariánské*, Praha: Mariánská družina u sv. Voršily v Praze, 1938, s. 27, 36, 38, 40–42, 44, 46–49, 65–67, 72–74, 78, 82, 87, 114, 127, 128.

⁹⁹ Právě uvedený paralelismus mezi první osobou Trojice a Marií je zde uchopen spíše rámcově. Současný český teolog se poněkud detailněji zaměřuje na tajemství Mariina panenského mateřství jako na stvořenou analogii vnitrotrinitárního plození. Vyvozuje z toho obhajobu hlubšího teologického významu tohoto Mariina a zároveň také Ježíšova tajemství. Má-li Syn jediný původ v imanentní Trojici, pak je logické, aby měl jako člověk jediný původ v Marii. Ta se pak stává nikoli zjevitelkou, nýbrž jakožto věřící lidská osoba „pouze“ stvořeným zrcadlem, v němž se odrážejí mateřské rysy první osoby Trojice, která je jak Otcem, tak Matkou, ba dokonce zároveň Pannou. To vše má dalekosáhlé důsledky nejenom v oblasti trojiční teologie, christologie, ale také antropologie a spirituality. Pospíšil následně dokáže právě na tomto základě logicky uspořádat a odůvodnit všechny základní segmenty mariologického dogmatu vyznávaného církví, což vše se stává snadno srozumitelným. Takto vystavěná mariologie je důsledně teocentrická, případně trinitocentrická. Srov. Ctírad Václav POSPÍŠIL, *Maria – mateřská tvář Nejvyššího*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017, s. 95–107. Právě tyto souvislosti Scheeben ani Krajča uchopit nedokázali. Jejich výpovědi o paralelismu mezi Marií a první osobou Trojice právě kvůli tomu působí spíše jako další Mariina v jistém slova smyslu izolovaná výsada a jako cituplná okrasa nežli jako součást skutečně systematickoteologického domyšlení všech souvislostí.

jejího duchovního působení, na straně druhé ukazuje, že Ježíšova matka nezastávala v prvotní církvi žádnou hierarchickou funkci.¹⁰⁰

Naprosto bizarně budou dnešnímu čtenáři připadat některé z Písma nedoložitelné přednosti Matky Boží. Ve srovnání s ostatními svatými se jí dostalo plnosti svatosti, jež by měla být podle dotyčného autora podmíněna plností poznání. Krajča dosvědčuje, že se mnozí teologové shodují na jejím daru kontemplace, ustavičné extáze, jež ji neopouštěla ani ve spánku. Ba dokonce by měla znát všechny lidi, kteří se k ní jednou budou utíkat. Opět, podobně jako u M. J. Scheebena a výše zmíněného K. Kubeše, jsme svědky nedostatků tehdejší teologie, která zdůrazňovala ontologický status Marie z Nazareta a upozadovala její přirozené lidství a příběh této židovské ženy.

Nikdo z dnešních mariologů by podobné „výsady“, které jsou opravdu jen smyšlenkami, pochopitelně nepodepsal. Na soudného katolického teologa podobné teze dnes působí ne právě pozitivně. Mimochodem, přemrštěnosti tohoto typu vedly u některých našich předchůdců k domněnce, že Maria měla od narození blažené patření na Boha.¹⁰¹ To by ale opravdu znamenalo její implicitní zbožšťování a přičilo by se to zdravé nauce církve. Rádoby velezbožné myšlenky bývají vždy podezřelé a v posledním důsledku zpravidla diskreditují katolickou víru. Právě řečeným se neupozaduje velikost Mariiny víry a jejího blízkého vztahu s Bohem, ba naopak se jí přiznává hluboká poslušnost víry.

Třetím hlediskem se míní Mariino prostřednické postavení mezi Bohem a světem, jež je shrnuto v titulech „Matka vykoupených“ a „Prostřednice všech milostí“. Ona spolupůsobí na díle vykoupení a přes ni proudí jak veškerá milost směrem k lidstvu, tak veškeré přímlyvy svatých ke Kristu. Připomínáme, že papež Benedikt XV. v roce 1921 schválil liturgickou oslavu mariánského prostřednictví všech milostí, aniž by ale toto tajemství blíže vyložil, a tak zůstalo a zůstává otevřené řadě interpretací. Dále se sluší podotknout, že Druhý vatikánský koncil prostřednickou funkci Matky Boží pochopitelně neodmítá, nicméně ji naprosto

¹⁰⁰ Někdy se v dané souvislosti hovoří o petrovském a mariánském principu církve. První odkazuje na hierarchickou funkci, to druhé na rodinnost, intimitu, společenství, které je předjímkou plnosti nebeského *communio sanctorum*.

¹⁰¹ „V tomto kontextu se jeví jako velmi riskantní připisovat Marii blažené patření nebo vlité vědění v pozemském životě. Na druhou stranu ale u ní můžeme předpokládat zkušenost, která se nazývá ‚mystickým spojením‘.“ Stefano DE FIORES, „Maria,“ in *Slovník křesťanských mystiků*, ed. Luigi Borriello – Edmondo Caruana, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 526–541, zde 541.

podřizuje údaji Nového zákona, kde se dočteme o univerzálním prostřednictví Ježíše Krista. Mariino prostřednictví zásadně nesmí být kladeno do protikladu ke Kristovu jedinému prostřednictví nebo mu být nadřazováno.¹⁰²

6.2. **Josef Konstantin Miklík CSsR** (1895–1966) vyučoval jak bohoslovce pražského arcibiskupského semináře křesťanskou filozofii a fundamentální teologii, tak redemptoristy v Obořišti patrologii a právo. Patřil také ke kruhu tomistických teologů kolem čtvrtletníku *Filosofická revue*.¹⁰³ Když v roce 1932 analyzoval jeden filozofický spisek Franze Brentana, vícekrát odkázal na Scheebenovu dogmatiku ve věci víry a jejího vztahu k rozumu.¹⁰⁴

6.3. Přednášející dogmatickou teologii a hagiograf **Stanislav Špůrek CSsR** (1902–1988)¹⁰⁵ se k Scheebenovu odkazu přihlásil v článku „Víra“ na stránkách revue *Na hlubinu* z roku 1938. Z knihy *Die Herrlichkeiten* vybírá dvě myšlenky o kvalitách víry. V první se mluví o tom, že se pohled „věřící duše“ připodobňuje pohledu samotného Boha. Druhé místo představuje překlad slov německého velikána, podle nichž je Bohu blíže člověk čistého srdce a upřímné zbožnosti než vědec nadaný bystrým rozumem.¹⁰⁶

¹⁰² Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil, *Lumen gentium*, č. 60. Česky vyšlo: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon, 1995, s. 93; Pospíšil, *Maria – mateřská tvář Nejvyššího*, s. 109–110.

¹⁰³ Je třeba jej odlišit od jeho staršího jmenovce Josefa Miklíka (1886–1947), vyučujícího biblistiku na řádovém studiu v Obořišti. Josef Miklík mladší přišel na svět v Žopách u Holešova. Po absolvování řádových studií frekventoval historii na Filozofické fakultě UK. Jeho záběr činností byl široký. V letech 1937–1941 se zasloužil o vznik a činnost katolického rozhlasového vysílání. Přednášel na mezinárodních kongresech i studentských táborech a redigoval několik časopisů. Vyšly mu spisy např. filozofickodějinné, teologickodějinné. Po vítězném únoru emigroval. V exilu mj. spolupracoval s Rádiem Svobodná Evropa. Procestoval mnoho zemí západní Evropy, USA a Brazílii, do které se na konci života vrátil a kde i zemřel. Srov. Vít MACHEK, *Josef Konstantin Miklík CSsR (1895–1966): Život a dílo*, Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2017. Diplomová práce.

¹⁰⁴ Josef Konstantin MIKLÍK, *K svobodě bádání: Analýsa spisu filosofa Brentana*, Stará Říše: Marta Florianová, 1932, s. 46, 50, 56, 66, 78.

¹⁰⁵ Pocházel z Choryňské Lhoty, vsi, jež je dnes součástí Valašského Meziříčí. Ve 30. a 40. letech vyšlo několik jeho knih o svatých. Na učilišti v Obořišti přednášel dogmatickou teologii. Odtud byl za protektorátu povolán na pražskou teologickou fakultu, kde vyučoval do roku 1942.

¹⁰⁶ Stanislav ŠPŮREK, „Víra,“ *Na hlubinu* 13 (1938): 9–13, zde 11, 13.

6.4. **Jarolím Adámek CSsR** (1915–1969) vyučoval biblistiku nejprve krátce po druhé světové válce na řádovém studiu v Obořišti, později po pražském jaru na katechetickém kurzu v Praze a na bohoslovecké fakultě v Litoměřicích.¹⁰⁷ Ještě před svou učitelskou kariérou, v roce 1947 získal doktorát a jeho disertační práce vyšla jako monografie pod názvem *Apokalyptický Kristus*. V tomto christologickém pojednání, vystavěném na základě novozákonní knihy *Zjevení*, využil jednu myšlenku z Scheebenovy dogmatiky. Jedná se o poměr mezi církví a Marií, která je nejen symbol, ale zejména pravzor církve, organicky s církví propojená a v ní žijící.¹⁰⁸

6.5. Významnou osobností mezi členy Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele byl **Ján Ivan Mastiliak CSsR** (1911–1989), biritualista slovenského původu. Také jemu byla po roce 1945 svěřena výuka v semináři v Obořišti, kde nejprve přednášel dogmatiku, asketiku a orientální předměty, později filozofii.¹⁰⁹ Protože se k tomuto autorovi vrátíme ještě v následujícím období, zde uvedeme dvě statě vztahující se k Scheebenovu odkazu. Coby seminarista sepsal článek „Apologie nauky o předurčení v rámci nadpřirozena“ do bohosloveckého časopisu *Museum*. Čerpal ze spisu *Die Mysterien*, v němž kolínský profesor probral otázku predestinace v posledním tématu-tajemství.¹¹⁰ Druhý příspěvek „K základům kato-

¹⁰⁷ Narodil se v Bludově u Zábřehu. Vstoupil k redemptoristům, roku 1941 byl vysvěcen na kněze. Doktorát z teologie získal v roce 1947 na pražské teologické fakultě, poté studoval v Římě na Papežském biblickém institutu, aby po návratu do vlasti vyučoval biblistiku na řádovém učilišti v Obořišti. Po uzavření klášterů strávil pět let v internaci, následně pracoval v civilním zaměstnání. V první polovině šedesátých let byl vězněn. Po pražském jaru se mohl vrátit k teologii. Spolupodílel se na překladu novozákonní části ekumenické Bible. Přednášel Starý zákon na katechetickém kurzu v Praze, pořádaném Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultou, a biblickou teologii na zmíněné fakultě umístěné v Litoměřicích. K uvedeným kurzům publikoval skripta. Zemřel v Horní Poustevně ve Šluknovském výběžku. Srov. Vojtěch Novotný, *Katolická teologická fakulta 1939–1990: Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, s. 324–325.

¹⁰⁸ Jarolím Adámek, *Apokalyptický Kristus*, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1947, s. 59, 92.

¹⁰⁹ Narodil se v Nižném Hrabovci na východním Slovensku. Prošel řádovou formací v českých zemích, na kněze byl vysvěcen roku 1934. Odešel studovat na orientální institut do Říma a v roce 1944 se vrátil na Slovensko. Po válce nastoupil jako vyučující na učilišti v Obořišti. Srov. Daniel Atanáz Mandžák, „Ján Ivan Mastiliak (1911–1989),“ <https://www.ustrcr.cz/uvod/odboj-a-perzekuce-krestanu-v-dobe-nacismu-a-komunismu/recko-katolicka-cirkev/jan-ivan-mastiliak-1911-1989/> [cit. 28. 7. 2022].

¹¹⁰ Ján Mastiák, „Apologie nauky o předurčení v rámci nadpřirozena,“ *Museum* 65, č. 2 (1933–1934): 44–48, zde 47; č. 3: 79–83, zde 80, 83.

lického unionismu“ uveřejnil pod pseudonymem Ivan Marianov v knize *Tváří k Východu* (1948). Scheebenova dogmatika se mu stala oporou pro dvě myšlenky. Za prvé, uvedená citace se vyjadřuje o poslání církve: Pro své spojení s vtěleným Božím Synem, který je středem a východiskem jejího života, církev zprostředkovává lidstvu vykoupení a společenství s Bohem a směřuje jej k nadpřirozenému cíli. Za druhé, slovenský redemptorista představil postřeh „hlubokého Scheebena“, který propojil rovinu trojičních vztahů s historickou realitou církve: Ti, kdo popřeli *filioque*, vyloučili Syna z účasti na dýchání osobní lásky Ducha svatého. Tím narušili nejen jednotu lásky v Trojici, nýbrž i jednotu mezi věřícími. *Filioque* se tak stalo důvodem a symbolem roztržky mezi křesťanským Východem a Západem.¹¹¹

Máme-li danou stať hodnotit z dnešního hlediska, jeví se nám obdobně úzkoprsá jako ne zcela oprávněné zničující kritiky *filioque* ze strany pravoslavných teologů. Je dobře známo, že již v patnáctém století koncilní otcové na Florentském sněmu dospěli ke konstatování, že východní a západní pojetí vycházení Ducha svatého jsou vzájemně komplementární.

7. NEKATOLIČTÍ TEOLOGOVÉ

Jak již bylo předznamenáno, o Scheebena se zajímali rovněž někteří čeští teologové, kteří nepříslušeli ke katolické církvi.

7.1. Prvním teologem je významný představitel Církve československé evangelické, profesor systematické teologie **Josef Lukl Hromádka** (1889–1969).¹¹² Rozsáhlá úvaha *Křesťanství v myšlení a životě*, uveřejně-

¹¹¹ Ivan MARIANOV [Ján MASTILIAK], „K základům katolického unionismu,“ in *Tváří k východu: Příspěvky k poznání křesťanského východu I*, ed. Antonín Saňka, Brno: Brněnská tiskárna, 1948, s. 73–98, zde 76–77, 91.

¹¹² Narodil se v luterské rodině v Hodslavicích u Nového Jičína. Po absolvování teologických studií na univerzitách ve Vídni, Basileji, Heidelbergu a Aberdeenu byl v roce 1912 ordinován. Usiloval o spojení české luterské a reformované církve. Roku 1920 se habilitoval na tehdy nově vzniklé Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké v Praze a v roce 1928 byl jmenován řádným profesorem systematické teologie. Roku 1939 uprchl do USA, kde přednášel v presbyterním semináři v Princetonu. Po návratu do vlasti roku 1947 opět vyučoval na pražské evangelické fakultě. Angažoval se v mezinárodním ekumenickém hnutí a v dialogu s komunismem. Zemřel v Praze. Je autorem několika desítek spisů. Srov. Zdeněk R. Nešpor, „Hromádka Josef Lukl,“ in *Malý slovník českých nekatolických náboženských osobností 20. a 21. století*, ed. Zdeněk

ná roku 1931, měla představit podstatu křesťanství a jeho různé dějinné podoby, jako pravoslaví, římský katolicismus a reformaci. Autor ji adresoval svým současníkům, lidem uprostřed krize moderní doby, aby mohli lépe rozpoznat životodárné kořeny křesťanství a čerpat z nich pro svůj život. V kapitole o katolictví využil český profesor Scheebenův spis *Die Mysterien*, a to ve dvou tématech. Poprvé se jednalo o církevní hierarchii, kterou charakterizuje rozdělením moci (*potestas*) na kněžskou, učitelskou a soudní, přičemž poukazuje na některé teology doporučující pojímat dvě posledně zmíněné složky do moci pastýřské. Na jiném místě se Hromádka pokusil vysvětlit, že tajemství božské Trojice není poznatelné ze stvoření. Bohužel docela nepochopitelně zní jedno ze souvětí, odkazujících na text německého teologa: Bůh je ve vztahu ke stvoření „stvořitelem, udržovatelem a řiditelem, ale svými trinitárními vztahy je od stvoření odloučen“.¹¹³ Pokud jsme dobře porozuměli vypovídací hodnotě daného výroku, vznášíme jak vůči Scheebenovi, tak vůči Hromádkovi následující kritickou poznámku. Oba totiž – podobně jako jejich současníci – opomíjeli při výkladu trojičního tajemství tak zvanou sociální teorii. Vztahovost nejen mezi lidskými osobami je přece přirozená a současně může být použita jako přirovnání (*analogia entis*) k vnitrobožským vztahům.

7.2. Druhého autora bychom taktéž mohli zařadit ke skupině kněží pocházejících z olomoucké arcidiecéze, což platilo pro období před rokem 1921. **Alois Spisar** (1874–1955) absolvoval studia na teologické fakultě v Olomouci, ve zmíněném roce přestoupil do nově vzniklé Církve československé, stal se profesorem věrouky a etiky a ve své církvi sehrál významnou roli při utváření její identity.¹¹⁴ Scheebenovo dílo *Die Herrlichkeiten* figuruje v seznamu literatury ke kapitole o milosti v jeho

R. Nešpor a kol., Praha: Kalich, 2019, s. 140–143; BH (Břetislav Horyna), „Josef Lukl Hromádka,“ <https://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/hrmdka.html> [cit. 28. 7. 2022].

¹¹³ Josef Lukl HROMÁDKA, *Křesťanství v myšlení a životě: Pokus o výklad dějinných útvarů křesťanských*, Praha: Jan Laichter, 1931, s. 278, 341.

¹¹⁴ Pocházel z Německých, dnes Pustiměřských Prus u Vyškova. Kněžské svěcení přijal v katolické církvi roku 1897. Později jako kněz Církve československé působil v olomouckém a kroměřížském regionu. Od konce 20. let se mu dostalo celocírkvní autority, mj. spoluutvářel věroučné texty. Vyučoval jak na samostatném teologickém ústavu církve v Praze, tak později na evangelické teologické fakultě, do jehož struktury byl ústav začleněn. Je autorem četných knih, článků, učebních materiálů. Zemřel v Praze. Srov. Zdeněk TRTÍK, „Význam životního díla profesora dr. Aloise Spisara,“ *Náboženská revue* 20, č. 3–4 (1949): 132–137; Andrea BELÁŇOVÁ, „Spisar Alois,“ in *Malý slovník českých nekatolických náboženských osobností*, s. 347.

druhém dílu *Věrouky v duchu církve československé*.¹¹⁵ Ač se mnohdy představitelé první generace teologické školy CČs(H) vůči své katolické minulosti vyjadřovali kriticky, přece jenom v sobě nemohli zapřít původní teologickou formaci.

8. SHRNUTÍ VÝZKUMU O VZTAHU SCHEEBENOVA DÍLA A ČESKÉ KATOLICKÉ TEOLOGIE V LETECH 1918 AŽ 1948

Předešlé části studie jasně dokladují mohutnou a trvalou přítomnost Scheebenova myšlenkového odkazu v dílech českých teologů zmíněného období. Uváděli jsme, o jaké Scheebenovy spisy se jednalo a jaká témata české autory oslovovala. V některých případech jsme byli nuceni podrobit výroky českých teologů kritice.

Dogmatik M. J. Scheeben coby významný protagonista tak zvané obnovené německé teologie bývá uváděn v monografiích, kolektivních publikacích, naučných slovnících, učebnicích a různých periodících, zejména v *Časopisu katolického duchovenstva*, bohosloveckém periodiku *Museum* a revue *Na hlubinu*. Mezi čtenáře patřil jak klérus, tak laici. V uvedeném období jsme dokázali identifikovat bezmála tři desítky autorů, kteří ve svých textech z oblasti dogmatické teologie a spirituality odkazovali na německého teologa.¹¹⁶ Naprostá většina patřila mezi katolický klérus, včetně čtyř adeptů kněžské služby. Brněnská diecéze a olomoucká diecéze měla po čtyřech zástupcích, z řeholních společenství vynikali dominikáni a redemptoristé, přičemž u obou se našlo pět autorů. Čtrnáct z nich vyučovalo na teologických fakultách, v biskupských a řádových seminářích. Vedle katolického kléru je třeba připočítat historika katolického vyznání a dva duchovní jiných církví, z nichž jeden prošel katolickou kněžskou formací. Z řečeného lze vyvodit, že – podobně jako v předešlém období 1861 až 1918 – **panovalo v našich zemích ve zkoumaném období poměrně široké povědomí o německém velikánovi devatenáctého století**. Hloubka znalostí Scheebenových spisů byla ovšem u jednotlivých autorů výrazně odlišná.

¹¹⁵ Alois SPISAR, *Věrouka v duchu církve československé. Díl 2. Bůh – Posvětitel neboli Sjedenotitel*, Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo Blahoslav, 1945, s. 315.

¹¹⁶ Některé jsme uvedli již v předchozí studii, ale jejich díla vycházela v roce 1918.

O jakých tématech naši teologové¹¹⁷ psali? Rozčleníme je podle traktátů manualistické teologie, jejíž myšlenková struktura byla využívána i v námi zkoumaném období. Pro úplnost připomínáme také látku náležející spíše do **fundamentální teologie**, totiž teologickou gnozeologii, kterou kolínský profesor zahrnul do prvního svazku dogmatiky a knihy *Die Mysterien*. Přínosy německého myslitele v této oblasti využívali R. Špaček, D. Pecka, R. Dacík a J. K. Miklík.

Profesora R. Špačka, který patřil ke starší generaci teologů, můžeme právem označit za autora nejčastěji odkazujícího na Scheebenova díla. Jeho jméno bude figurovat u většiny témat. Další výraznější osobností ve vztahu k dílu kolínského profesora byl D. Pecka, jehož zájmemo vícero témat a navíc se jím nechal inspirovat ve vlastní teologické reflexi.

Trinitární témata, spadající do traktátu *De Deo uno* a *De Deo trino*, zajímala čtyři zástupce: R. Špačka, D. Pecku, A. Salajku a J. Mastiliaka (I. Marianova). Téma **vztahu Boha a stvoření**, včetně otázky dědičné viny, které by odpovídalo traktátu *De Deo Creatore*, našlo odezvu u dvou právě uvedených autorů R. Špačka a D. Pecky a taktéž u evangelického teologa J. L. Hromádky. Nárůst zájmu oproti minulému období se ukazuje u Scheebenovy **christologie**, na niž navazovali R. Špaček, A. Salajka, D. Pecka a reagoval S. Brait. Výrazným tématem zůstává – jako mezi léty 1861 až 1918 – **mariologie**. Myšlenky kolínského profesora se v největší míře projevíly v díle K. Kubeše a odvolávali se na ně J. Hlouch, redemptoristé A. Krajča a J. Adámek. Obeznamnost s problematikou **církve** u Scheebena vykazuje B. Spáčil, A. Salajka, S. Brait, J. L. Hromádka a J. Mastiliak. Ojedinělé téma všeobecného kněžství, jež se vztahuje praxí k eklesiologii, svým založením ke christologii, rozpracoval J. Zvěřina.

Nejdelší řada českých autorů se dotýká tematiky **působení Ducha svatého a nauky o milosti**, což by z dnešního hlediska spadalo rovněž do oblasti teologické antropologie a spirituality. Vícečetné citace jsme našli u R. Špačka, K. (Lutislava) Jeřábka, J. Hloucha, R. Dacíka, S. Špůrka, jinak se zmínky ukázaly u J. (Topolského) Novotného, seminaristy F. Bezpalce, A. Salajky, O. Karlíka, M. Habáně, S. Brait a A. Spisara. Co se týče **nauky o svátostech**, nacházíme odkazy u J. E. Urbana a R.

¹¹⁷ Poněkud specifické místo mezi autory představuje historik V. Kybal. Jeho spis sice obsahuje velké množství konkrétních odkazů na Scheebenovo dílo, dokonce ve čtyřech tématech: o Bohu, Kristu a svátostech a o církvi. Avšak kvůli nedostatečné úrovni práce jeho jméno u dílčích témat neuvádíme.

Dacíka. O. Karlík a K. Kubeš čerpali z Scheebenových textů ohledně manželství. K eucharistii se na německého teologa odvolával několikrát R. Špaček, jednotlivě nebo okrajově se zmínili J. E. Urban, bohoslovec A. Vykopal a A. Čala.

Je zřejmé, že Scheebenův vliv na českou teologickou reflexi v období meziválečném a válečném vykazoval podobné charakteristiky jako v předchozím zkoumaném období: byl značný, ba masivní, komplexní a tematicky mnohohrstevný. Mnohými byl kolínský profesor považován za klasika, jehož dogmatickoteologické spisy neměly chybět v použité literatuře. Ba co víc, zdůrazňovala se aktuálnost jeho textů pro současnou dobu. Právě snaha autorů propojovat dogmatiku s duchovním životem, předkládat čtenářům životodárný obsah křesťanské zvěsti nacházela v Scheebenovi oporu a vzor. Někteří taktéž mnohem úžeji spojovali tajemství trojjediného Boha se životem křesťana a církve, což je tendence, která se výrazněji rozvíjí po Druhém vatikánském koncilu.

Matthias Joseph Scheeben and Czech Catholic Theology – Period 1861–1918

Keywords: M. J. Scheeben; Czech Catholic Theology; Dogmatic Theology; Spirituality

Abstract: The study aims to clarify how widespread and to what depth Scheeben's dogmatic-theologian legacy affected Czech Catholic Theologians between the years 1918 and 1948. The research indicates that there was a wide awareness of both the person and the work of the German Professor among clergy as well as laity. We name nearly thirty authors who referred to Scheeben's books. The most frequent themes were Ecclesiology, the Holy Spirit and grace, Sacramentology, and some authors touch on Trinitology, especially connected to spirituality.

Mgr. Bc. Veronika Řeháková, Ph.D.
Katedra teologických věd
Teologická fakulta Jihočeské univerzity
Kněžská 8
370 01 České Budějovice
rehakova@tf.jcu.cz